

Пропагувала реалістичні твори відомих укр., рос. і західноєвроп. письменників, наук.-попул. праці з природо- та суспільствознавства. Вийшло 117 назв у 162 випусках. Паралельно з «Л.-н. б.» вид. так звана велика серія «Белетристична бібліотека», в якій надр. понад 150 книжок укр. і світової л-ри (в укр. перекладах).

Літ.: Дей О. І. Українська революційно-демократична журналістика, К., 1959; Дей О. І. З історії українських революційно-демократичних видань: (Літературно-наукова бібліотека) Івана Франка). «Радянське літературознавство», 1964, № 6; Книга і друкарство на Україні, К., 1965. М. О. Мороз.

«ЛІТЕРАТУРНО-НАУКОВИЙ ВІСНИК» — перший всеукр. літ.-наук. і громад.-політ. щомісячний журнал. Засн. 1898 *Науковим товариством імені Шевченка* у Львові замість журн. «Зоря» з нагоди 100-літнього ювілею нової укр. л-ри; з 1906 — видання «Українсько-руської видавничої спілки». 1898—1906 виходив у Львові, провідна роль у редакції належала М. Грушевському, І. Франку, О. Маковею, В. Гнатюку. 1907—14 та 1917—19 видавався у Києві (до 1910 мав дві редакції: київську — редактор М. Грушевський і львівську — редактор В. Гнатюк; 1914 закритий цар. владою, відновлений у жовтні 1917). До 1912 ред. був М. Грушевський, 1913 — 14 — Л. Старицька-Черняхівська. 1922—39 журнал знову виходив у Львові (з 1933 під назвою «Вісник»), ред. — Д. Донцов.

В різні роки журнал мав відділи «Новини нашої літератури», «З життя і письменства», «Із чужих літератур», «Хроніка і бібліографія», рубрики «З російської України», «З біжучої хвилі», «З російського життя», «Дискусії» та ін. Журнал сприяв демократизації громад. і культур. життя, висвітлював визв. рух у Росії, в Україні, пропагував ідеї соціальної і нац. рівності, гуманізму, виступав проти реакції. «Л.-н. в.» відіграв значну роль у розвитку гуманітарних наук в Україні, зміцненні зв'язків укр. л-ри з ін. л-рами, в утвердженні єдиної укр. літературної мови. До відновлення української державності (1917) був основним період. виданням, де публ. твори укр. л-ри, навколо якого об'єднувалися кращі письменники Сх. України, Галичини й Буковини. Літ. обличчя журналу визначали твори І. Франка (цикли поезій «Вольні вірші» і «З нових співомовок»; оповідання «Щука», «Полуйка», «Терен у нозі»), Лесі Українки (поезії «Східна мелодія», «Єрем'є, зловисний пророц, в залізній ярмі», «Мрії», «У кожного люду, у кожній країні» та ін.; оповідання «Над морем»), Панаса Мирного (уривок з роману «Повія»), М. Коцюбинського (новели «Він іде!», «На камені»), О. Кобилянської (повісті «Земля», «Через кладку»), О. Маковея (оповідання «Зуб мамута», літ.-крит. статті «Андрій Чайковський», «З життя і письменства»), Леся Мартовича (оповідання «Мужицька смерть», «Гришниця»), В. Стефаника (новели «Камінний хрест», «Палій», «Вечірня година»), В. Винниченка (драма «Дисгармонія»), О. Олеся (вірші «Моїй матері», «Хто сміється в той час, як повинно ридати», «На чужині»), А. Кримського (цикл поезій «Од весни до зими»), ряд віршів П. Тичини, М. Рильського, М. Терещенка, В. Кобилянського, Д. Загула, Г. Чупринки, С. Черкасенка. Тут друкувалися також твори Г. Хоткевича, М. Грушевського, О. Кониського, М. Вороного, М. Яківа, А. Крушельницького, Х. Алчевської, М. Жука, А. Бобенка, П. Капельгородського, С. Яричевського, П. Кармаського та ін., літ. спадщина М. Кропивницького, П. Грабовського, І. Манжури, В. Мови та ін. В «Л.-н. в.» опубл. праці «Із секретів поетичної творчості», «З останніх десятиліт XIX в.», «Старе й нове в сучасній укра-

їнській літературі», статті про Лесю Українку, М. Старицького, І. Карпенка-Карого, огляди зарубіж. л-р І. Франка; статті «П'ятдесятилітній ювілей руської публіцистики» М. Грушевського; «Театральне мистецтво і український театр» М. Вороного; ряд статей і рецензій С. Єфремова, В. Гнатюка, А. Кримського, С. Русової, В. Коцовського, М. Могилянського, М. Сріблянського та ін. Широко були представлені переклади з рос. (І. Тургенєва, М. Некрасова, А. Чехова, М. Горького, В. Короленка, Л. Андрєєва), груз. (І. Чавчавадзе), білорус. (М. Богдановича), амер. (Марка Твена), нім. (Г. Гейне, Г. Гауптмана), польс. (Е. Ожешко, Ю. Словацького), франц. (А. Доде, А. Франса) та ін. літератур. 1992 випуск «Л.-н. в.» відновлено (Київ). Іл. с. 209.

Літ.: Історія української літератури, т. 5. К., 1968; Історія української доживотної журналістики. Львів, 1983; Історія української літературної критики. К., 1988. П. М. Федченко.

ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВО — наука про худож. літературу (див. *Література*), яка об'єднує дві провідні галузі: історію л-ри і теорію л-ри. Історія літератури досліджує зародження, розвиток і зміну літ. напрямів і худож. стилів, їхню взаємодію, життя і творчість письменників. Теорія літератури вивчає природу і функції худож. слова, сутність та взаємозалежність осн. елементів літ. твору як худож. цілісності. Внутр. складовою частиною Л. є *поетика*. У площині теорії л-ри формується заг. поетика, що вивчає структуру будь-якого худож. твору. На стику і взаємодії історії й теорії л-ри розвивається істор. поетика, об'єкт дослідження якої — еволюція худож. структур та їхніх елементів (жанрів, сюжетів, поет. прийомів і т. ін.). Сучас. Л. становить собою складну динамічну систему, яка органічно взаємодіє з *критикою літературною* (багато дослідників зараховують її до Л.). Тісно пов'язане Л. також з низкою *допоміжних літературознавчих дисциплін* — *історіографією*, *бібліографією літературною*, *джерелознавством*, *стистикою*, *стилістикою*, *текстологією*, *палеографією* та ін., взаємодіє з багатьма науками — *естетикою*, *філософією*, *історією*, *соціологією*, *герменевтикою*, що становлять його теор.-методол. основу. З мистецтвознавством і *фольклористикою* Л. співвідносне за предметом та завданням дослідження; історія, психологія, соціологія, етика багато в чому мають подібну до Л. загальногуманітарну спрямованість. Дедалі частіше використовуються в Л. методи природничо-мат. наук. Особливо тісні зв'язки Л. з *мовознавством* — на ґрунті співмірності гносеологічних функцій слова і худож. образу.

Первісні елементи Л. сягають найдавніших часів, коли вони були складовими окр. міфол. уявлень. У Європі перші концептуальні побудови, співвідносні з сучасним Л., належать антич. мислителям — Платону, який розглядав естет. проблеми з літературознавчим спрямуванням, та Арістотелю, котрий розробляв наук. апарат теорії л-ри, стилістики і поетики. Його трактат «Поетика» поклав початок системат. викладу її основ. Поетики пізнішого часу поступово набували нормативного характеру («Наука поезії» Горация та ін.). Одночасно створювалися *риторики* та гомілетики, в яких чимало місця відведено розгляду літературозн. проблем. У країнах давнього Сходу також були наявні концепції л-ри в руслі розвинених філос. та психол. учень (напр., конфуціанство і даосизм у Китаї). Перехід від антич. традиції до сучас. літературозн. концепцій відбувався через культуру Візантії і латиномовну л-ру західноєвроп. народів. У середні віки Л. мало переважно

бібліогр. та коментатор. характер, хоча здійснювалися дослідження і в галузі поезики, риторики та метрики. В епоху Відродження почався потужний рух за утвердження новоєвроп. мов як матеріалу поезії («Про народну мову» Данте, 1304—08; «Оборона її прославлення французької мови» Дю Белле, 1549, та ін.). Хоча ренесансна культура виникла на ґрунті античності, утвердження нових принципів часто входило в суперечність із спробами використовувати у незмінному вигляді елементи антич. поезики, пристосовувати їх до вимог часу («Роздуми про поетичне мистецтво» Тассо, 1587). У цей період було створено кілька «Поетик» (найзначніша серед них — Ю. Ц. Скалігера, опубл. 1561), які відчутно впливали на весь наступний розвиток Л. З кін. 16 ст. спостерігається тенденція до систематизації законів мист-ва, що особливо увиразнилася в часи панування класицист. теорії з її нормативністю («Мистецтво поетичне» Н. Буало, 1674). Водночас уже в 17 ст. виникло різке неприйняття жорсткого регламентування творчості, що згодом найвиразніше відбилосся у трактаті «Гамбурзька драматургія» Г. Е. Лессінга (1767—69) і підготувало ґрунт для утвердження романтизму. В епоху *Просвітництва* запанував принцип історизму («Нарис про драматичну поезію» Д. Драйдена, 1668; «Життєписи найвидатніших англійських поетів» С. Джонсона, 1779—81), були створені перші істор.-літ. курси («Історія італійської літератури» Д. Тирабоскі, 1772—82; «Ліцей, або курс давньої і нової літератури» Ж. Лагарпа, 1799—1805).

Наприкінці 18 ст. у наук. обіг вводяться й інтенсивно вивчаються фольклор. пам'ятки. Розвивається теорія про неможливість прямолінійного порівняння л-ри різних епох, про несумірність худож. принципів і критеріїв, застосовуваних у різні часи («Шекспір» Й. Г. Гердера, 1773). Утверджуються романтичні погляди на особливості кожної культури, які виражають нац. дух народу її епохи. Романтики (Ж. П. Ріхтер, А. і Ф. Шлегелі, К. Зольгер, Ф. Шеллінг та ін.) наголошували на постійній змінності й оновлюваності мист-ва. До 18 ст. належать і перші спроби створення різних широкоохоплюючих філос. систем, за допомогою яких можна було набути універсальні знання про закони розвитку л-ри і мист-ва. Г. Гегель поклав в основу такої системи концепцію руху худож. форм — символістичної, класицистичної і романтичної, які з діалектичною закономірністю змінювали одна одну. І. Кант обґрунтував природу естетичного та її відмінність від морального і пізнавального. Ф. Шеллінг заглиблювався у невичерпну символістичну природу худож. образу і т. ін.

Зародки укр. теор.-літ. думки належать до епохи Київ. Русі. Уже в 10 ст. на основі рецепції візант. культурного досвіду та худож. канону середовища відбувається формування орг. системи літ. моделей на ґрунті етико-естет. *синкретизму*. З 2-ї пол. 16 ст. в Україні в руслі ренесансно-гуманіст. концепції літ. тексту пропонується його *інтерпретація*, здійснюються перші укр. переклади з Біблії. Важливу роль у розвитку Л. в Україні відіграли Львів, Віден та Київ. братські школи, Острозька школа. У граматиках Лаврентія Зизанія, Мелетія Смотрицького та ін. помітна увага приділяється теорії віршування. Відбуваються засвоєння й актуалізація антич. досвіду. Першою теор.-літ. дискусією в Україні можна вважати різні погляди на колізії етичного й естетичного в *полемічній літературі* (Герасим Смотрицький, Стефан Зизаний, Христофор Філалет, Захарія Копистенський, Петро Могила, Іоанникій Галатютовський, Лазар

Баранович, Михайло Андрелла, Іван Вишенський та ін.). Дальший розвиток літературознавчої думки (17—18 ст.) пов'язаний з діяльністю Києво-Могилянської колегії (Див. *Київська академія*), а згодом Львів. ун-ту, Черніг., Харків. і Переяслав. колегіумів, василіанських шкіл. Створюється низка латиномовних поетик і риторик, у яких розробляються літературозн. поняття і категорії, досліджується система жанрів (Іоанникій Галатютовський, Георгій Кониський, Митрофан Довгалецький, Гедеон Слонимський, Феодан Прокопович, Тихін Александрович та ін.). Велика увага приділяється виражальним засобам у проповідях та худож. творах. Завершує цей період розвитку укр. літературознавчої думки етико-естет. система поглядів Г. Сковороди.

З 19 ст. майже завжди теор. ідеї і концепції укр. учених постають на стику суспільно-політ. і власне літературозн. площин аналізу. Розвиток теор. концепцій здійснювався переважно на терені літ. критики. У першій чверті 19 ст. відбувалася дискусія про укр. мову і культуру на сторінках харків. періодики («Український вестник», «Український журнал»). У ній досить виразно окреслилося соціал. спрямування укр. літ. теорії з наданням переваги нац. особливостям перед соціальними. Для розвитку теорії словесності багато зробили харків. вчені І. Рижський, І. Кронеберг, Р. Гонорський, Є. Філомафійський, О. Склабовський, І. Кульжинський та ін. Але якщо рос. літературознавство підпадало під вплив нім. філос. систем і, переборюючи їх, формувало своє т.з. філософську критику, укр. вчені і письменники в умовах русифікаторської політики самодерж. Росії та колонізаторських устремлінь Польщі мусили доводити насамперед право укр. л-ри на існування (П. Гулак-Артемовський, Г. Квітка-Основ'яненко, Л. Боровиковський, Т. Шевченко, М. Шашкевич, Я. Головацький, І. Вагилевич та ін.). А проти неї боротьба велася не лише з табору рос. шовіністів, а й з боку деяких революц. демократів (В. Белінський). Лише згодом, коли укр. діячі відстояли право на розвиток рідної л-ри, вони дістали підтримку М. Чернишевського, О. Герцена та М. Добролюбова.

У 19 ст. в загальноєвроп. масштабі формуються новітні літературознавчі методології. Посилена увага романтиків до фольклору викликала наук. зацікавлення питаннями нар. демонології і міфології, що спричинило появу *міфологічної школи* в фольклористиці й літературі (брати Я. і В. Грім, А. Кун, М. Мюллер, В. Шварц, В. Мангардт, Ф. Буслаєв, О. Афанасьєв та ін.). Проблем, що стояли в центрі уваги представників міфол. школи, в Україні торкалися О. Котляревський, М. Максимович, О. Бодянский, П. Куліш, М. Костомаров. Потяг до вивчення фольклору стимулював різноспрямовані, проте об'єднані заг. ідеєю, дослідження в руслі порівняльно-істор. літературознавства (Т. Бенфей, О. Веселовський, О. Піпін, О. Бодянский, І. Срезневський, І. Франко, М. Дашкевич, М. Драгоманов, М. Сумцов, О. Потебня та ін.), яке особливою розвитку набуло у 20 ст. (Ф. Бальдансперже, П. ван Тігем, В. Фрідеріх, Р. Уеллек, К. Вайс, Г. Вайда, А. Кримський, П. Филипович та ін.). Уперше про неповторну індивідуальність письменника почали говорити представники біографічного методу у літературознавстві (Ш. Сент-Бев, І. Тен, Г. Брандес, Р. де Гурмон, Ю. Айхенвальд). У 2-й пол. 19 ст. набуває авторитету *культурно-історична школа*, основопо-

ложник якої І. Тен під впливом позитивіст. концепцій обстоював тезу про триєдність: раси (вродженого нац. темпераменту), середовища (природи, соціальних обставин) і йстор. моменту (рівня культури, традицій) як визначальних обставин, що впливають на худож. твор. Цієї теорії, з різними нюансами, дотримувалися Ф. Брюнеттьєр, Ф. де Санктіс, М. Менендес-і-Пелайо, В. Шерер, М. Тихонравов, О. Пипін, М. Стороженко, Я. Головацький, М. Дашкевич, М. Петров, П. Житецький, Г. Гетнер, Г. Лансон, Г. Брандес та ін. Недооцінка особливостей природи худож. твору, специфіки гуманітарного знання, паністоризм і позитивізм культурно-істор. школи викликали критику з боку представників духовно-істор. школи, що склалася на основі «філософії життя» (В. Дільтей) та естетики романтизму (Ф. Штріх, Г. Корф, П. Клухон, О. Вальцель). Ця теорія справила певний вплив на розвиток герменевтики (Ф. Шлеєрмахер, В. Дільтей, М. Бахтін та ін.), екзистенціалістського літературознавства (М. Хайдеггер, Е. Штайгер, К. Ясперс та ін.) і феноменологічної школи у літературознавстві (Н. Гартман, М. Гейгер, А. Пергер, Р. Інгарден, Ю. Клейнер та ін.). В ост. третині 19 ст. спробу усунути недоліки культурно-істор. школи та біогр. методу зробили представники психологічної школи в літературознавстві (В. Вундт, Е. Геннекен, І. Фолькельт). Визначний внесок у розвиток психол.-лінгвіст. методу в укр. Л. належить О. Потебні, чия ідея про «внутрішню форму» слова продовжували розвивати його учні, об'єднані в «харківській школі» (Д. Овсянко-Куликовський, О. Білецький, А. Горнфельд, К. Тіандер, Б. Лезін, В. Владимиров, Ф. Сушицький, О. Ветухов, В. Харців та ін.). У 20 ст. активно розвиваються різноманітні літературознавчі методи, засновані на психоаналізі (З. Фрейд, К. Юнг, Ж. П. Сартр, А. Мальро, Ж. Лакан, Р. Барт та ін.). Як заперечення інтуїтивізму та імпресіонізму в л-рі, як ігнорування специфіки мист-ва виникає *формальний метод* у літературознавстві, одне з відгалужень якого — *ОПОЯЗ* (С. Бернштейн, О. Брик, В. Шкловський, Б. Ейхенбаум, Ю. Тинянов та ін.) і моск. лінгвістичний гурток (Г. Винокур, Р. Якобсон, а також Б. Томашевський і В. Виноградов). Через дослідження праз. лінгвістичного гуртка (В. Матезіус, Я. Мукаржовський, Б. Гавранек та ін.) формальна школа істотно вплинула на зародження та розвиток *« нової критики »* і *структуралізму*, що наслідували також ідеї Т. Еліота. З кін. 19 ст. розвивається методол. система марксист. літературознавства (Ф. Мерінг, П. Лафарг, Г. Плеханов, В. Ленін, А. Луначарський, В. Воробський, М. Ольмінський та ін.), яке, різко критикуючи позитивістські, суб'єктивно-ідеаліст., формаліст. концепції аналізу літ. явищ, оголосило примат соціологічного підходу до мист-ва. Було прагнення визначити залежність худож. твору від реальної дійсності, наголошувати на сусп. ролі л-ри, але на ділі це нерідко призводило до вульгарного соціологізму та гносеологізму при розгляді літ. явищ та літ. процесу в цілому, пізніше — до конструювання догм. принципів теорії соціалістичного реалізму, яким, починаючи з 20-х рр., відчутно гальмувала розвиток і укр. рад. Л. Внаслідок істор. обставин укр. Л. мало великий досвід соціол. підходів до трактування красного письменства, а нерідко брало на себе функції оборонця укр. культури взагалі. Вже перші концепції укр. Л. («література для домашнього вжитку» М. Костомарова, «етнографічної достовірності» П. Куліша) мали виразне соціол. спрямування, так само як згодом і ліберально-народницький

напрямок (Б. Грінченко, В. Горленко, В. Шурат, Олена Пчілка, І. Стешенко, В. Доманицький та ін.) чи діяльність укр. революц. демократів (І. Франко, П. Грабовський, М. Павлик, В. Гнатюк та ін.) або вчених і письменників, близьких до соціаліст. ідей (М. Драгоманов, В. Винниченко). Соціологізм панував і в публіцист. працях С. Єфремова та його послідовників (Д. Дорошенко, Ф. Матушевський, О. Лотоцький, Г. Шерстюк, А. Ніковський та ін.), і у виразно позитивіст. концепціях історії л-ри М. Грушевського, О. Грушевського, О. Огоновського, М. Возняка, В. Дорошенка, І. Дичка, І. Лизанівського, І. Копача та ін., і в політизованому літературознавстві Д. Донцова. Але ці різновиди соціол. шкіл відрізняються від суто класового соціологізму, що утвердився в укр. Л. як домінанта концепції соціаліст. реалізму. В 19 — на поч. 20 ст. соціологізм укр. Л. був зумовлений об'єктивною сусп.-політ. потребою захисту укр. л-ри. Згодом він штучно насаджувався, витісняючи всі ін. літературозн. думки. Філол. обґрунтування худож. творчості давали М. Грот, В. Лесевич, А. Линниченко, П. Павлов, М. Колосов. Провісниками теор. концепції О. Потебні, як і «харківської школи», були прихильники психол. поетики — М. Тулов, П. Аландський, П. Сокальський. Еволюційну концепцію розвитку л-ри обстоювали М. Дашкевич, М. Драгоманов, І. Франко, В. Перетц, М. Грушевський, М. Сумцов, Ф. Колесса. Теор. концепція укр. *модернізму* розроблялася у працях М. Вороного, М. Євшана, О. Луцького, М. Яцківа, В. Пачовського та ін. Значний вплив на укр. Л. справила філол. школа В. Перетца (М. Гудзій, О. Білецький, С. Маслов, Є. Тимченко, В. Адріанова-Перетц, І. Огієнко, О. Грузинський, С. Щеглова, Ф. Сушицький, С. Бугославський, В. Огроковський, О. Дорошкевич та ін.).

Майже до кін. 20-х рр. в укр. Л. відбувався плідний пошук нових підходів до вивчення історії та теорії л-ри. Було створено ряд праць з історії укр. л-ри, підручників і посібників для шкіл (М. Зеров, П. Филипович, А. Шамрай, М. Плевако, І. Айзеншток, О. Дорошкевич та ін.). Розвивалося марксистсько-ленінське Л., в якому на перший план виступали не естетичні, а класові оцінки (В. Коряк, С. Щупак, Ф. Якубовський та ін.). Великий внесок у Л. зробили «неокласики» (М. Зеров, П. Филипович, М. Драй-Хмара, близький до них В. Петров). Спробу подолати однобічність формальної школи здійснили представники т. з. формально-соціологічного методу (Ю. Меженко, М. Доленго та ін.). Вивчення форми і змісту худож. твору в єдності обстоював Г. Майфет. У галузі соціології л-ри і вивчення читача працювали П. Филипович, Б. Борович, А. Машкін, П. Петренко, Ф. Шміт, Б. Якубський. Але з кінця 20-х рр. поступово перемагала тенденція до вульгаризації соціол. аналізу і до ліквідації всіх ін. літературознавчих шкіл. Це призвело до збіднення методол. апарату укр. Л., до односторонньої його уніфікації. Проте навіть у тяжких умовах ідеологізації науки укр. Л. досягло певних успіхів у галузі дослідження укр. та рос. давніх (В. Перетц, В. Резанов, М. Гудзій, О. Білецький, В. Перлін) і зарубіжж. (С. Родзевич, М. Калинович, С. Савченко) літератур. 1926 організовано Наук.-дослідний інститут Тараса Шевченка (з 1936 — Інститут української літератури ім. Т. Г. Шевченка АН УРСР, з 1952 — Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка АН УРСР; див. *Літературний інститут* імені Т. Г. Шевченка АН України), де зосереджувалися літературозн. дослідження. 1939 відкрилася Львів. філія ін-ту, в якій працювали

такі видатні вчені, як М. Возняк, К. Студинський, В. Щурат, М. Рудницький, Ф. Колесса, М. Деркач. У 30-х рр. в укр. Л. прийшли Є. Кирилюк, Є. Шаблійовський, Л. Новиченко, І. Пільгук, С. Шаховський, Ю. Кобилецький, С. Крижанівський та ін. Наприкінці 30-х рр. багато укр. літературознавців було або репресовано, або змушено покинути Україну. Певне піднесення рівня літературознавчих досліджень помітне з кін. 50-х рр. 1957 починає виходити журн. «Рад. літературознавство» (з 1990 — «Слово і час»). Пожвавлюється вивч. давньої і нової укр. л-ри (С. Маслов, М. Сиваченко, О. Засенко, Л. Махновець, Г. Нудьга, В. Кречетень, Я. Ісаєвич, О. Мишанич, М. Бернштейн, П. Волинський, З. Мороз, О. Бабишкін, Т. Комаринець, І. Денисюк, Н. Калениченко, П. Федченко, П. Хропко, Н. Жук, М. Яценко, Ф. Погребенник та ін.). Відроджується *шевченкознавство* (М. Рильський, Є. Кирилюк, Є. Шаблійовський, Ю. Івакін, В. Смілянська, Н. Чамата, В. Бородин, М. Гаско та ін.). Розгортаються франкознавчі дослідження (О. Білецький, О. Дей, О. Мороз, І. Дорошенко та ін.). Зростає число теор.-літературознавчих праць (М. Коцюбинська, Ю. Бадзьо, В. Іванисенко, В. Лесин, Г. Сидоренко, О. Шпилюва, Г. В'язовський, К. Фролова та ін.). Серед дослідників сучас. укр. л-ри — Л. Новиченко, І. Дзеверін, Л. Коваленко, П. Довгало, В. Фашенко, Г. Сивокін, В. Стус, І. Дзюба, Є. Свєрстюк, І. Світличний, В. Дончик, М. Острик, М. Ільницький, З. Голубева та ін. Істор.-літ. і теор. проблеми соціаліст. реалізму вивчали М. Шамота, С. Крижанівський, І. Дзеверін, М. Острик, К. Волинський, Б. Буряк та ін. Рос. літературі присвячені праці Н. Крутікової, Д. Чалого, Н. Мазепи, А. Кулініча, Т. Маєвської, Ю. Корзова та ін. У галузі зарубіжної літератури працюють Д. Затонський, І. Вєрвєс, Д. Наливайко, В. Чичерін, Т. Якимович, К. Шахова, Т. Денисова, Р. Зорівчак та ін. У 70 — на поч. 80-х рр. внаслідок порушень законності значна група укр. літературознавців і критиків — І. Світличний, Ю. Бадзьо, Є. Свєрстюк, І. Дзюба, В. Стус, М. Коцюбинська, В. Іванисенко, Г. Нудьга, М. Вальо та ін. — була репресована або відлучена від наук. праць, що завдало укр. Л. великої шкоди. За ост. два десятиліття у Л. з'явилася нова когорта дослідників — у галузі давньої л-ри (Ю. Ісєнченко, М. Трофимук, Г. Павленко, М. Сулима та ін.), нової укр. л-ри (Р. Міщук, Є. Нахлік, Т. Гундорова та ін.), новіт. укр. л-ри (В. Мельник, М. Жулинський, Г. Штонь, Ю. Цеков, Ю. Ковалів, Т. Салига, С. Іванюк, В. Агєєва, В. Морєнець та ін.), теорії л-ри (А. Погрібний, М. Ігнатенко, В. Гром'як, О. Білий, Л. Світійло, Р. Піхманець, Е. Соловей, О. Забужко та ін.), л-р народів кол. СРСР (О. Гайнічур, Т. Пушкаренко, Т. Носенко, А. Шпитель, О. Мушкулідані, Р. Чичава, В. Звіняківський та ін.), зарубіж. л-ри (В. Діброва, О. Пахльовська, С. Павличко, П. Рудяков, Г. Сиваченко та ін.). Літературознавство розвивається і в укр. діаспорі — Д. Чижевський, Ю. Шерех, Г. Костюк, Л. Білецький, Ю. Лаврінченко, С. Гординський, П. Одарченко, І. Костенький, І. Качуровський, І. Фізер, В. Державин, Я. Розумний, Ю. Бойко, Ю. Луцький, Г. Грабович, О. Ільницький, М. Тарнавський, М. Павлишин, Н. Пилип'юк, І. Кошелівець та ін.

Літ.: Білецький Л. Основи української літературно-наукової критики, т. 1. Прага, 1925; Филипович П. Українське літературознавство за 10 років революції. В кн.: Література, зб. 1. К., 1928; Білецький О. Українське літературознавство за сорок років (1917—1957). К., 1957; Сивокін Г. Давні українські поетики. Х., 1960; Пасичний В. Розвиток теоретико-літературної та естетичної думки у XIX — першій половині XX століття. Х., 1974; Гром'як Р. Естетика і критика. К., 1975;

Академические школы в русском литературоведении. М., 1975; Осьмаков Н. Психологическое направление в русском литературоведении. Л. Н. Овсянко-Куликовский. М., 1981; Франко І. Етнологія та історія літератури. В кн.: Франко І. Зібрання творів, т. 29. К., 1981; Крупчанов Л. Культурно-історическа школа в руском литературоведении. М., 1983; Маслюк В. Латинимовні поетикі і риторикі XVII — першої половини XVIII ст. та їх роль у розвитку теорії літератури на Україні. К., 1983; Франко І. Задачі і метод історії літератури. В кн.: Франко І. Зібрання творів, т. 41. К., 1984. Проблемы лит. теории в Византии и лат. средневековье. М., 1986.

В. С. Бреховецький

«ЛИТЕРАТУРА И ЖИЗНЬ» — газета. Див. «Литературная Россия».

«ЛИТЕРАТУРНА ГАЗЕТА». Виходила в Петербурзі з січня 1830 по червень 1831 раз на 5 днів. Редактор-видавець А. Дельвіг, з грудня 1830 — О. Сомов. Створена за ініціативою та діяльною участю О. Пушкіна. Об'єднувала письменників, які гуртувалися навколо альм. «Северные цветы» і прагнули продовжувати традиції декабрист. л-ри і журналістики. Відіграла важливу роль у становленні і розвитку літ. критики в тогочасній рос. л-рі. Найактивнішими авторами були О. Пушкін, А. Дельвіг, П. Вяземський, Є. Баратинський, Ф. Глінка, О. Сомов та ін. «Л. г.» приділяла увагу і питанням укр. історії та культури. Надр., зокрема, уривки з повісті «Страшний кабан» М. Гоголя, роман «Монастир» А. Погорельського (в ньому реаліст. зображено побут укр. панства), кілька творів з циклу «Малоросійські бувальщини і небилиці» О. Сомова. Вміщено рецензії на альм. «Денница», «Одесский альманах» (1831) тощо.

Літ.: Блинова Е. М. «Литературная газета» А. А. Дельвига и А. С. Пушкина 1830—1831. М., 1966. І. Д. Бажинов.

«ЛИТЕРАТУРНА ГАЗЕТА» — вільна трибуна письменників згод 1990 — орган правління СП СРСР). Вид. з 1929 у Москві (1942—44 під назвою «Литература и искусство») один раз, з 1947 — двічі, з 1950 — тричі на тиждень, з 1967 — раз на тиждень. Гол. редакторами в різний час були О. Фадєєв, К. Симонов, В. Кочетов, С. Смирнов, В. Косолапов, О. Чаковський, Ю. Воронов, Ф. Бурлацький та ін.; з вересня 1991 — А. Удалов. Вміщує літ.-крит. статті, рецензії, діалоги, бесіди, ін. матеріали про розвиток сучас. л-ри, в т. ч. зарубіжної. Досить ґрунтовний розділ публіцистики — на теми соціології і побуту, економіки, науки, моралі і права, міжнар. життя. Одна з визначальних рис «Л. г.» — орг-ція дискусій з актуальних, гострих проблем сучас. л-ри, сусп.-політ. життя. Друкуються поезії, оповідання, уривки з повістей та романів, гуморески, літ. пародії тощо. «Л. г.» приділяє постійну увагу проблемам укр. л-ри, укр. темі. В різні роки авторами газети були І. Тичина, М. Рильський, М. Бажан, В. Сосюра, А. Головка, Ю. Яновський, М. Стельмах, Л. Первомайський, А. Малишко, С. Голованівський, О. Білецький, Є. Кирилюк та ін.; у наш час — О. Гончар, П. Загребельний, Д. Павличко, Ю. Мушкетик, І. Драч, М. Вінграновський, В. Дрозд, Ю. Щербак, В. Яворівський, Є. Гуцало, Б. Олійник, А. Дімаров та ін. Зі статтями й оглядами з питань розвитку сучас. укр. л-ри в «Л. г.» виступають Л. Новиченко, І. Дзеверін, І. Дзюба, М. Жулинський, В. Дончик, Д. Затонський, М. Ільницький, В. Фашенко, Г. Сивокін, А. Погрібний та ін.

Г. Я. Кіпліс

ЛИТЕРАТУРНА ЕНЦИКЛОПЕДІЯ — довідково-тлумачне видання, випущене 1929—39 (т. 1—9, 11; т. 10 і 12 не вийшли) вид-вом «Советская энциклопедия» (Москва) під ред. В. Фріче, потім — А. Луначарського, М. Скрипника. Містить матеріали з історії рос. л-ри, л-р ін. народів світу; про літ. орг-ції, вид-ва, журнали, газети,